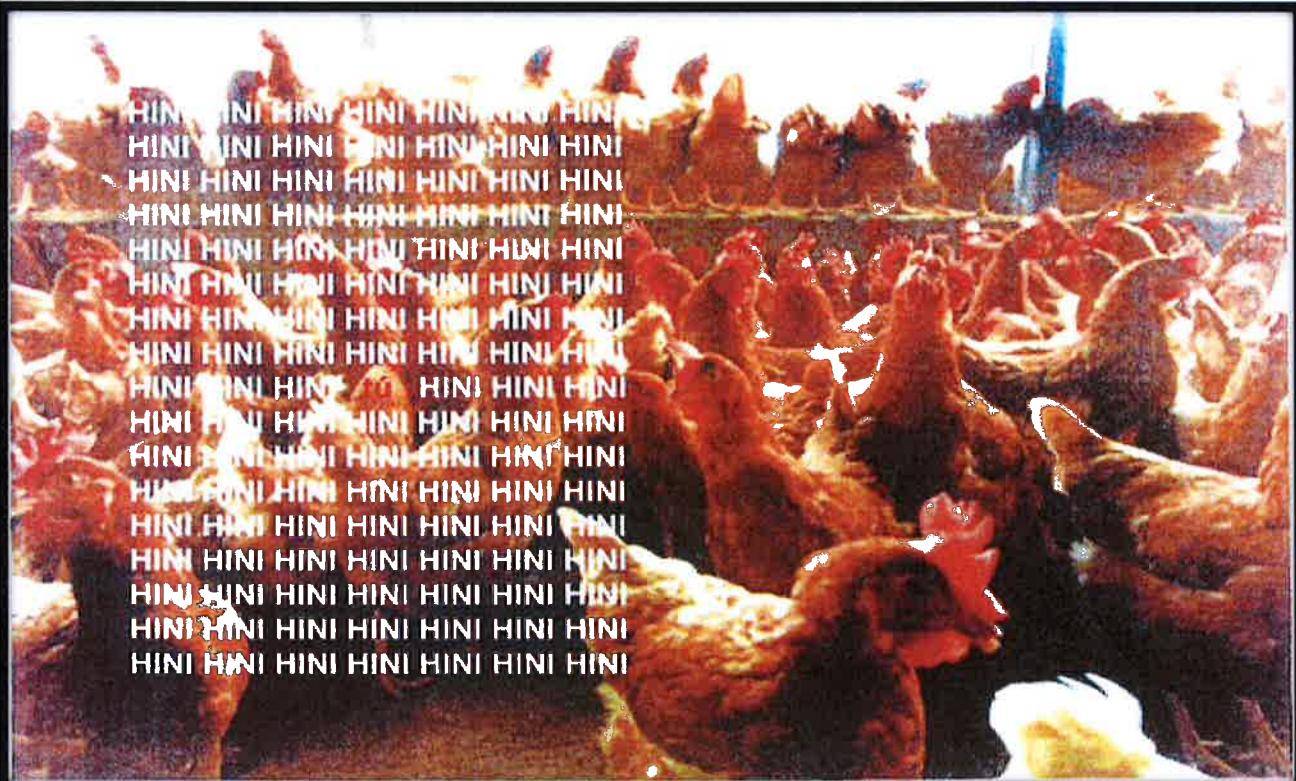

Tú og samfelið

Hvaðani kemur samfelagið

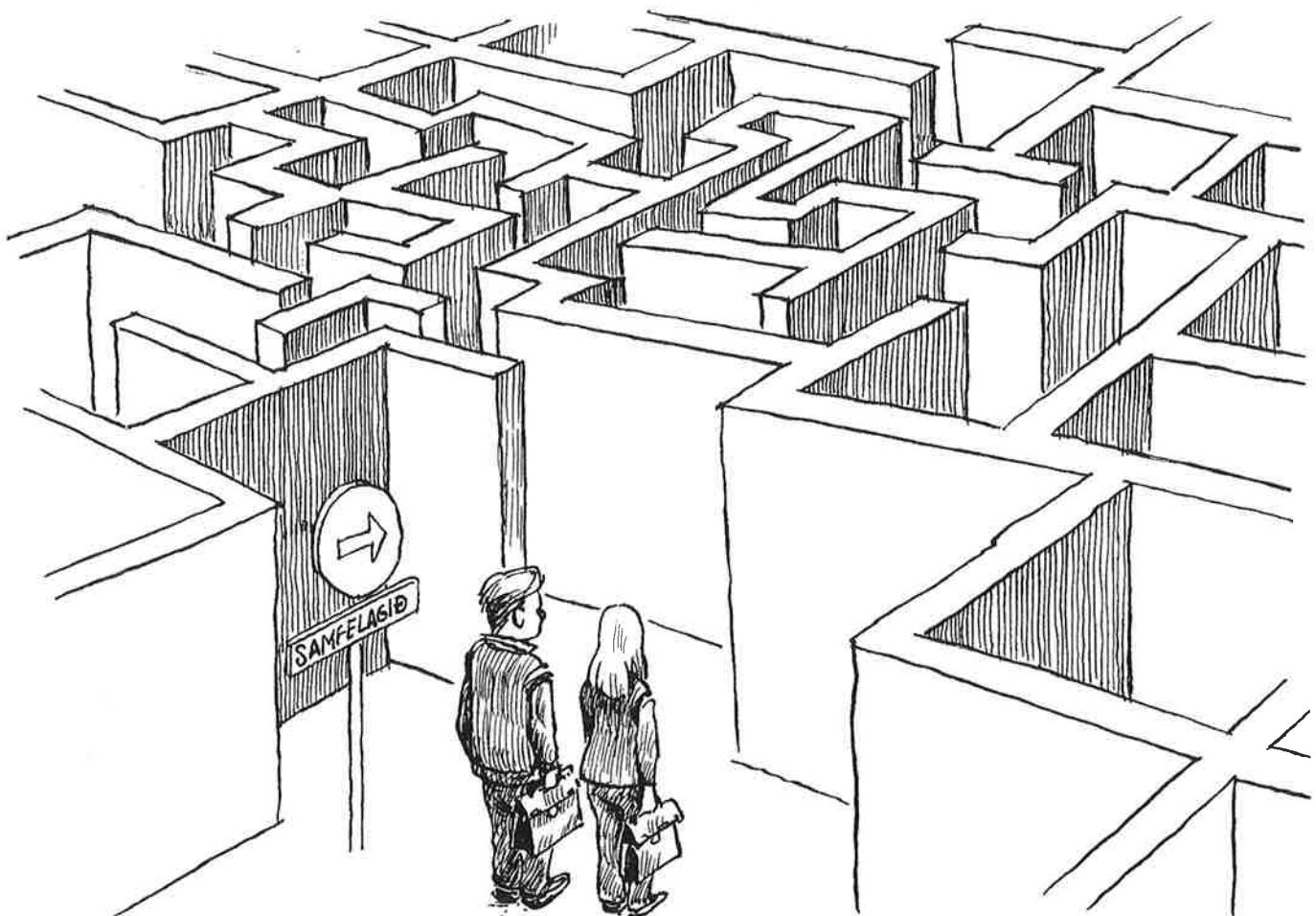
Samfelagið, tú livir og virkar í beint nú, er úrslit av eini **söguligari menning**. Í túsundir ár hava menniskjað og náttúran havt samskifti hvort við annað.

Drívmegin aftan fyri hesa menning hevur verið og er framvegis menniskjans tráan eftir at gagnnýta náttúrugivnu fortreytnar til egnan fyrimun á ein hátt, sum gerst alt meira listilærdur.

Menniskjað hevur „nomið land“, tóknini-

liga sæð: gjört og ment **amboð** og **reiðskap** (teknologi). Menniskju skipa seg á ymsan hátt: **arbeiðsbýti** og **samarbeiði**. Menniskju hava eisini funnið út av at vinna fyrimunir av øðrum: **fremja makt**, **stríð**, **ósemjur** og **kriggj**.

Tá ið tú fyri 14-16 árum síðani vart borin í heim, var eitt samfelag har. Tú fóddist inn í eitt samfelag, sum longu var har. Tú

hevði ikki havt möguleika at ávirka hetta samfelag nakað petti.

Samfelagið er altso úrlit av aldargomlum og nýggjari **samspæli** millum **menniskju** og **náttúru** og **menniskju sínámillum**.

Sum menniskja mást tú vaksa upp í einum samfelagi. Tú mást læra samfelagið at kenna. Tú mást laga teg eftir **spæli-reglunum**. Hetta er ikki bara sum at siga tað. Hetta fer fram í uppvökstrinum. Vit kalla tað uppaling ella **sosialisatiún**. So við og við gert tú royndir við, hvussu tað er at liva í einum samfelagi. Tú fært **hugburðir**, sum siga, hvussu tú upplivir og fatar samfelagið. Tú verður ávirkaður av samfelagnum, teim menniskjum, tú ert saman við, og tí, tú hoyrir og sært. Og tú hevur möguleikan at vera við at ávirka, hvussu samfelagið, sum komandi ættarlið tekur yvir, sær út.

Sum tú allarhelst hevur skilt av hesum, er samfelagið ein objektivur veruleiki, sum er til utan fyri teg, samstundis sum tú ert ein partur av samfelagnum, sum tú sostatt eisini kanst hava ávirkan á.

Hetta ljóðar kanska eitt sindur knortlut. Men soleiðis er tað bara.

Tú og samfelagið

Latið okkum eina lótu hyggja at, hvussu fræls vit eru at gera tað, okkum lystir.

Er tað heilt lívsneyðugt, at tú vaskar tær og bustar tenn hvønn dag?

Er tað heilt lívsneyðugt, at tú letur teg í klæði og fert í skúla?

Er tað heilt lívsneyðugt, at tú lærir at lesa og skriva?

Kanst tú ikki bara fara á seiðaberg, tá ið tú hevur hug, og tá ið tú ert svangur?

Ella tú kundi „lænt“ tær ein bát og farið á flot og veitt tær nakrar fiskar.

Tú kundi latið teg í skinnklæði um lendarnar og farið til fjals og skotið tær nakrar harur.

Á vegnum kundi tú hentað tær nokur ber.

Hvussu nögv av hesum kanst tú loyva tær, utan at nakar hevur at tær?

Ja, tú kemur ikki rættiliga langt. Í hvussu er gongur tað ikki í longri tíð.

Hvat hevði *skúlin* sagt?

„Nú skulkar hann aftur. Hann lærir einki við hetta lag. Hetta gongur ikki!“

Hvat høvdu tey sagt *heima*, tá ið tú, klæddur í skinnklæði um lendarnar og bláur um varrar og andlit við tveimum harum um herðarnar, komst inn í køkin?

„Ert tú gingin frá vitinum, drongur? Eg dugi ikki at gera haru til.“

Hvat hevði *politiið* sagt?

„Veitst tú ikki, at tað er ikki loyvt at stjala bát úr bátahylinum?“

„Tú hevur ikki loyvi at skjóta haru í hasum haganum!“

Hvat høvdu ikki *fjölmíðlar-nir* sagt?

„Hálvnakin drongur fær heila bygd upp á gos! Ger familjuni til skammar! Villur drongur dreppur sakleys dýr!“

Einstaklingurin og bólkurin

Nakrir amerikanskir samfelagsgranskalar gjørdu fyri nøkrum árum síðani eina roynd við 12 ára gomlum dreingjum. Teir settu sær fyri at kanna, hvussu börn bóru seg at í ymsum bólkahöpi.

24 dreingir, sum ikki kendust framm-anundan, og sum komu úr nøkunlunda eins sosialum korum, fingu høvi at luttaka á seturskúla í 14 dagar.

Fyrstu tríggjar dagarnar skuldu dreingirnir búgva saman. Teir spældu, sum teim um lysti, og nögv vinabond vórðu knýtt.

Síðani vórðu teir býttir í tveir eins stórar bólkar.

Í 5 dagar búðu bólkarnir so, at teir ikki súu hvønn annan. Hvør bólkur sær tókst við ymist, ið kravdi samstarv. Teir síðkaðu ítrótt, bygdu legupláss, og sjálvir høvdu teir ábyrgd av parti av fíggjarætlanini.

Nýggj vinabond vórðu knýtt, og onnur slitnaðu. Áður høvdu vinabond verið yvir um bólkarnar. Nú vóru vinabondini innan fyri hvønn bólkin sær.

Nú hendi tað, at kenslan av **at hoyra til bólkin** vaks og mentist. Í hvørjum bólki sær fóru dreingjunum at dáma **at gera tað sama**.

Summir sangir vóru serliga væl dámdir. Reglur vórðu gjördar fyri, hvussu teir skuldu bera seg at í givnum umstøðum. Breyt onkur reglurnar, bleiv hann revs-aður. Men bólkarnir hóvdu hvør sína revsing.

Í øðrum bólkinum var vanligasta revsingin at rudda svimjistrondina. Tíggju steinar skuldu ruddast burtur, so betri umstøður gjördust at svimja.

Í hinum var revsingin harðskapur ella hóttan um harðskap.

Triðja skeiðið varði eisini í 5 dagar. Nú skuldu granskarnir eygleiða, hvussu dreingirnir bóru seg at, tá ið bólkarnir skuldu kappast hvør ímóti øðrum.

Skipað varð fyri kappingum ímillum bólkarnar, og stig vórðu givin og sett upp á talvu, so at støðan alla tíðina sást. Samanhaldið í bólkunum innanhýsis styrktist og mentist. Samstundis vaks fram hatur og fíggindaskapur til hin bólkin. Hetta vísti seg í tekningum, har limir í hinum bólkinum vórðu tveittir út úr flogförum.

At enda gekk heilt galið. Tá seturskúlin

skuldi enda, varð hildin veitsla, har allir vóru við. Men her hóvdu granskarnir spælt hund. Teir hóvdu skipað so fyri, at annar bólkinin, sum kallaði seg „Reyðu devlarnir“, kom fyrst til veitsluna. Eisini hóvdu teir skipað so fyri, at leskidrykkir vóru bara til annan bólkin. Lesidrykkin til hin bólkin „hóvdu teir tíverri mist á gólvíð“. „Reyðu devlarnir“ - sum vóru teir fyrru til veitsluna - fingu sær sjálvandi at drekka. Men tá so teir í hinum bólkinum „Buldoggarnir“ komu og sóu skilið, gjördust teir í øðini. Teir hóvdu vunnið kappingina og trúðu, at „Reyðu devlarnir“ í hevnissøku hóvdu hvølvteirra leskidrykk. Bardagi kom í, og so galið bleiv, at ein drongur hótti við knívi.

Granskarnir fingu við neyð og deyð steðgað bardaganum, uttan at nakar stórvegis skaði stóðst av.

Teir máttu kýta seg at samansjóða bólkarnar aftur. Hetta varð gjört við at allir 24 vóru við í kapping ímóti einum ístróttarfelagi í einum bý í grannalagnum.

Spurningar og uppgávur

1. Hvat heldur tú um, at tilíkar royndir verða gjördar við börnum og ungum?
2. Hvörja ávirkan hevði tað á dreingirnar, at teir vóru býttir í tveir bólkar?
3. Hví slitnaðu vinabondini, ið vóru tvörtur um bólkarnar?
4. Hvønn týdning fekk tað, at skipað varð fyri kappingum bólkanna millum?
5. Hví mundi bardagi koma í?
6. Hvussu samansjóðaðust bólkarnir aftur? Hví?
7. Kennir tú dömi um fíggindaskap ímillum bólkar?
8. Hvörjar mundu grundirnar vera til fíggindaskapin?

Hví eri eg tann, eg eri

Mánamorgun kl. 6.50

Mamman: „Malan, kom nú upp! Klokkan er skjótt sjey. Tú skalt í skúla.“

Malan: „Eg komi!“

(5 min. seinni)

Mamman: „Malan! Nú mást tú koma upp. Tú kemur ov seint til bussin.“

(2 min. seinni)

Duk hoyrist á WC-hurðina

„Skunda tær Jógvan! Eg skal busta tenn.“

„Ja, ja, gev tol.“

(3 min. seinni)

Mamman: „Fá tær ein bita og ein mjólk-sopa, áðrenn tú fert. Tú mást eta okkurt. Hygg, minst til matpakkán!“

Malan: „Eg fái ikki tíð. Eg eri farin. Verði sein aftur í dag. Fari til flogbólt. Bei!“

So fer Malan rennandi til skúlabussin. Løtu seinni situr hon í bussinum á veg í skúla.

20 minuttr seinni eru tey frammi. Og 1. tími byrjar.

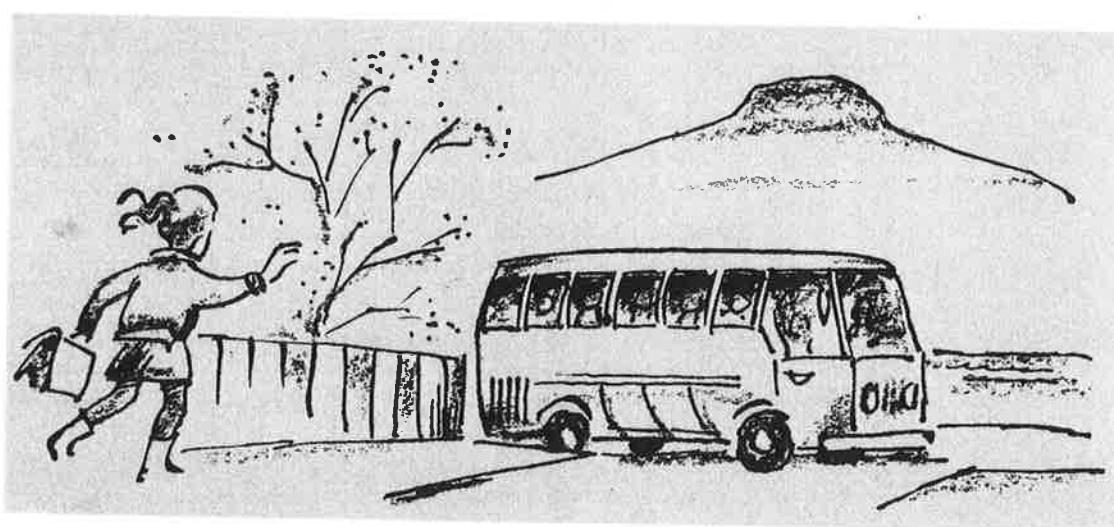
Skúladagurin gongur sína gongd.

Eftir at hava vant flogbólt, kemur Malan heim til nátturða. Tá eta tey dögurða, tí öll í húsinum eru úti um dagin.

Tá Malan, eftir nátturða, hevur gjort heimaarbeidi, fer hon ein túr at vitja vin-konuna Elsu, ið gongur í paralellflokk-inum.

Nakað soleiðis kann ein dagur ganga hjá eini gentu í 9. flokki.

Hetta er sagt í stuttum. Tí, sum tú veitst, hendir nögv í skúlanum, sum ikki er greitt frá her: lærarar, floksfelagarnir, fríkorterini, hann, tú ert forelskað í o.s.fr.

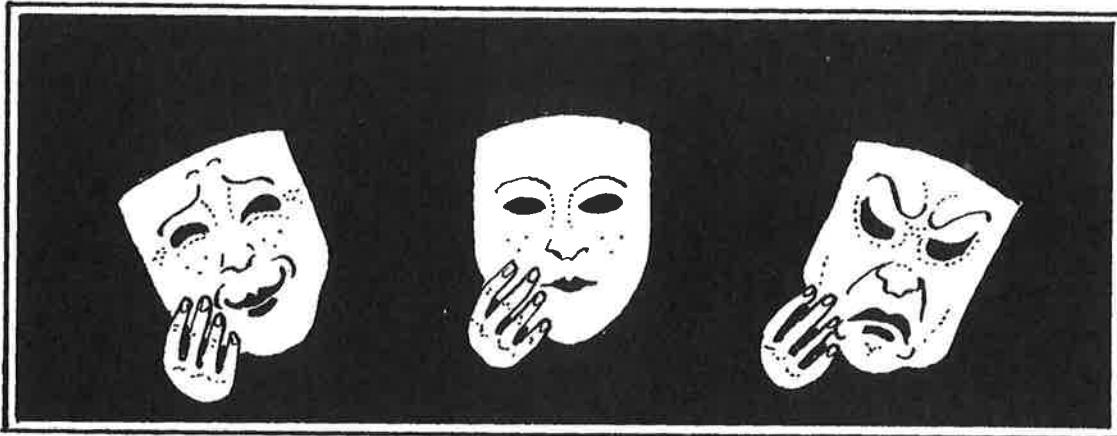
Hvør spælir sína rollu

Latið okkum nú hyggja nærrí at, hvussu dagurin hjá Maluni fer.

Um morgunin vekur mammán hana. Hon er **dóttir** í húsinum, og eisini **systir**, tí hon eigur ein beiggja. Á veg í skúla er hon **ferðandi** í bussi. Í bussinum eru onnur, og hon setur seg undir liðini á eini

vinkonu. Komin í skúla er hon **næmingur** og **floksfelagi**.

Malan er Malan, men hevur líkasum ymsar **rollur**, sum dagurin líðir. Hon skikkar sær ymiskt, alt eftir um hon er systir, vinkona ella næmingur. Vit siga, at hon hevur lært seg, ella er í ferð við at læra seg **sosialar normar**, ið hóska til tær ymsu sosialu rollurnar, hon hevur.

Samfelagsfröði (sosiologi) er vísindin um samfelagsliga (sosiala) atferð, um samfelagsbólkar, samfelagsskipanir, teirra bygnað, og hvussu tær virka, mennast og broytast.

Sosialur normur sigur, hvat er vanligt ella normalt at gera í einari ávíðari støðu. Gera vit, so sum normurin sigur, kunnu vit vænta okkum rós. Men gera vit ikki, sum normurin sigur, verður tal-að at.

Normar eru vanliga óskrivaðar lögir, reglur. Normar broytast støðugt.

Sosial støða: At vera mamma, at vera dóttir, at vera formaður í arbeidsmanna-

felagnum, at vera liðleiðari á fótþoltliðnum. Hetta eru alt sosialar støður, persónar kunnu vera í.

Til slíkar sosialar støður eru knýttar :

Sosialar rollur: sum eru tað atferðarmynstur, ið er tengt at skyldum og rættindum hjá einum persóni í einari ávíðari sosialari støðu.

Rollan hjá einum persóni í einum bólki ella í óðrum samfelagsligum höpi er: øll væntan, sum hann sjálvur og onnur hava til hansara. Hetta verður eisini rópt **status**.

Spurningurin er so: hvussu læra vit okkum sosialar rollur og sosialar normar?

Henda læringin, sum eisini verður rópt **uppalung ella sosialisering**, fer fram fyrst og fremst í heiminum, í familjuni.

Dreingir kunnu saktans dálka seg, banna, spæla fótþólt, skrúva sundur og seta saman.

Gentur skulu helst vera eitt sindur smædnar, kunnu gnisa, spæla „mamma og börn“, passa klæði, skulu ikki brúka ljót orð.

Hvat sigur tú til hetta?

Í hvussu er, eru tað óivað fleiri vaksin, sum kundu tikið undir við hesum. Hugsa um jólagávurnar, tú fekst ella enn fært. Dreingir fingu sum oftast bilar, amboðsskrín o.t. Men genturnar fingu dukkur, koppastell o.t.

Munur er á, hvat hoyrir seg dreingjum og gentum til. Vit vænta okkum ikki tað sama av gentum, sum av dreingjum. Tað gerst kortini alt meira vanligt, at gentur spæla fótþólt. Men tó er munur á dreingjaspæli og gentuspæli.

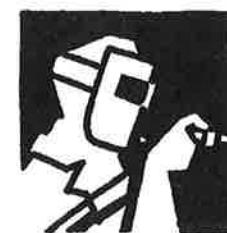
Kanningar uttanlands hava víst, at munur er á dreingjaspæli og gentuspæli:

Dreingir spæla mest við bilar, lego og amboðssett (hamara, klíputong, tumma-stokk og sag). Gentur spæla heldur við dukkur, dukkuklæði, koppastell og sita tíðum og tekna.

Dreingir eru ofta harðligari í spæli. Byggja teir okkurt, er tað stuttligt, um tað brotnar við buldur og brak. So kann verða bygt upp aftur.

Gentur eru nögyv stillari í spæli.

Hvussu man vera hjá tykkum? Er munur á spæli og tankum og gerðum hjá dreingjum og gentum í framhaldsdeildini?

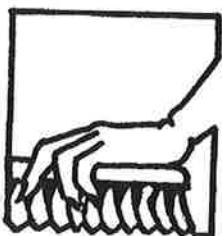

Munur er á, hvussu gentur og dreingir málbera seg. Gentur eru álvarsamari, meðan dreingir hava lyndi at gabba, eitt sindur ráðir og ónæriligr í talu. Gentur tosa gjarna um kenslur og ikki so gjarna um sex. Dreingir tosa harafturímóti ofta um sex. Men tá er tað eitt sindur gabbut og kanska óvandað.

Í pubertetinum gerst tað alt týðuligari, at munur er á dreingjum og gentum: Gentur fáa bringu og kunnu, sum kvinnur, eiga børn.

Dreingir fáa skeggvökstur, og røddin gerst grovari.

Hesum er einki undarligt í. Vit eru ymisk sum kvinnur og menn. Lívfrøðiliga eru vit ymisk, og kemur hetta av serligum evnum, ið eita **kynshormon**.

Summi halda, at kynshormonini gera, at dreingir/menn hugsa og bera seg øðrvísi at enn gentur/kvinnur. At dreingir velja sær annað arbeidi enn gentur.

Øll hava vit bæði mannlig og kvinnulig kynshormon.

Sagt verður, at kvinnulig kynshormon fremja hegni fyri máli og evnum at liva seg inn í kenslur og støðuna hjá øðrum. Mannigu hormonini fremja og styrkja rúmsansin. Menn við nögvum mannligum kynshormonum hava góðan staðsans, og duga væl at siggja lutir úr ymsum sjónarhornum.

Tí verður eisini sagt:

Ófaklærdir menn – „teir, ið hava hár á bringuni“ – hava nögv mannlig kynshormon. Meðan faklærdir menn og handilsmenn hava eitt sindur færri.

Tað verður eisini sagt, at super-kvinnu-

ligar kvinnur sjáldan eru úrmælingar, hvørki í máli ella støddfrøði. Hinvegin eru hetta kvinnur, ið ynskja eitt trygt familjulív. Gera nögv fyri at fáa ein mann, ið kann tryggja tær búskaparliga og sosialt.

Tí verður eisini sagt, at **kynsrollurnar** eru lívfrøðiliga treytaðar og kunnu tí ikki broytast. Verða tær broyttar, fer fram álvarsligt álop á tað íborna mannliga ella kvinnuliga, sum kann skaða persónin.

Man tað vera so einfalt?

Tað er sjávandi lívfrøðiliga óreingiligt, at tú verður föddur antin drongur ella genta. Kynið er altso lívfrøðiliga treytað. Og bara kvinnur kunnu føða børn.

Men fleiri erumátarnir at vera drongur. Og fleiri eru mátarnir at vera genta. Og spurningurin kann so vera:

Hvat er ein „rættur“ drongur? Og hvat er ein „røtt“ genta?

Spurdu vit hetta fyri 200 árum síðani, fingu vit ikki sama svar, sum vit fáa nú. Sjálvit nú hevði tú fingið ymisk svar eftir, hvønn tú spurdi. Sama ger heldur ikki, hevði tú spurt í Føroyum, Spania, Nigeria ella Paraguei.

Vit kunnu siga, at ein „rættur“ drongur, ella ein „røtt“ genta veldst um, hvørja væntan samfelagið hevur til ein rættan drong og eina rætta gentu. Tað er so aftur treytað av **mentan og sosialum umhvørvi**.

Vit fœðast inn í heimin hvor við sínum lívfrœðiligu fortreytum (flegum). Men stærsti parturin av teim lyndiseginleikum, vit hava sum persónar, hava vit fingið ígjönum uppalingina. Uppalingin hefur nögv at siga, hvussu og hvorji vit verða.

Tú verður lagað/ur til av umstœðunum

Uttan at vita av, verða børn leidd inn í givnar kynsrollur. Hetta verður gjört við at rósa teim ella harta tey. Men børn læra eisini kynsrollur við at **herma** eftir teim vaksnu, foreldrunum.

Hugsa vit okkum eitt vanligt arbeiðsbýti í familjuni, hermir sonurin eftir pápanum, tá hann vaskar bil, skrúvar sundur og setur saman, slær gras. Dóttirin hermir eftir mammuni, tá hon ger mat, vaskar, seymar og strýkur klæði.

Hetta vanliga arbeiðsbýtið tykist eisini at vera vanligt í arbeiðs- og vinnulívinum. Menn eru timburmenn, snikkarar, smiðir og fiskarar. Kvinnur eru sjúkrasysterar, vaskikonur, heimahjálpir og arbeiða á skrivstovu.

Hetta kynsbýtið á arbeiðsmarknaðinum tykist ógvuliga **natúrligt**.

Eigur hetta at vera so?

Familjan og tey, ið nærmast eru barninum, hava störstu ávirkan á, hvussu barnið lærir seg sosialar rollur og sosialar normar. Við øðrum orðum, hvat kann eg, og hvat kann eg ikki.

Sum vit longu hava nevnt, kallast henda uppaling ella læring av sosialum normum og rollum: **sosialisatióñ**. Tú lærir at laga teg til samfelagið. Tú lærir at skikka tær soleiðis, at onnur menniskju kunnu góðtaka teg, og tú kanst vera saman við øðrum menniskjum.

Tú lærir

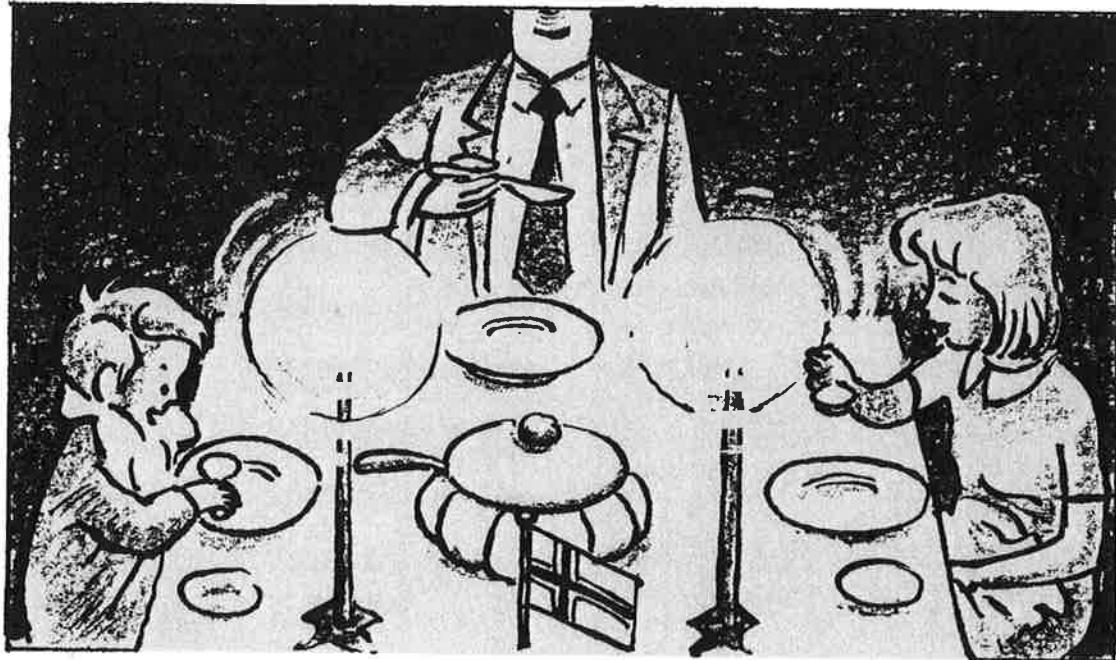
- **samskifti**, tú lærir eitt mál, móðurmál, og kanst koma í samband við umverðina
- **hegni**, t.d. at eta við knívi og gafli, at busta tenn, at tekna

- tú fært **vitan**, t.d. tyngdarlögina: hálar tú stereoanleggið út av hillini, dettur tað á gólv
- **hugburðir og virði**: „æra faðir og móður“, vera ærligur, siga satt

Alt lívið verður tú ávirkaður og lærir nýtt. Í vøggustovu og barnagarði, í dagrøkt, í skúlanum og útbúgvingarstovnum annars og á arbeiðsplássinum. Tú verður ávirkaður av arbeiðsfelagum, vinum, vinkonum, í ítróttarfelagnum, hjá skótunum ella har tú annars kemur. Ja, tú kemur óivað í tankar um onnur ting og viðurskifti, ið ávirka teg nógv.

Føroyar, Etiopia, Paraguei, USA og Japan eru rættiliga ymisk samfelög og hava ymiskar mentanir og normar. Tí hava fólkini eisini ymisk virði og ymiskar hugburðir.

Í Føroyum er eisini munur á húskjum.

Foreldur hava ymiska fatan av uppaling. Tey hava ymisk arbeiði. Øll hava ikki somu útbúgving. Summi eru fødd rík, og onnur eru borin í heim í fátækari korum. Hetta hevur alt sína ávirkan á, hvussu børnini verða uppald, og hvussu hesi so aftur fara at uppala síni børn. Uttan fyri heimið verða vit ávirkað av nógum ymiskum persónum, og verða tí øðrvísi menniskju enn foreldrini.

Vinir

Tú ert uppvaksin í eini tíð, har allarhelst bæði pápi og mamma hava arbeitt úti. Í hvussu er ein part av tíðini. Bæði foreldrini hava havt eitt lív uttan fyri heimið.

Soleiðis er tað eisini við tær. Sum minni (yngri) vart tú storri part av tíðini heima. Men sum tú ert vaksin til, brúkar tú meira og meira tíð uttan fyri heimið.

Ávirkanin frá foreldrum gerst minni og minni, og ávirkanin frá vinum og øðrum utan fyri familjuna koma at hava storri týdning fyri tína **persónsmensku**.

Uttan fyri skúlatíð gongur tú kanska til eitthvort: tvørfloytu, flogbólt, skótar. Kanska hevur tú eitt arbeiði í handli ella hjálpir til í egningsarskúrinum.

Eitt er vist, at ein stóran part av tíðini ert tú saman við vinum. Ja, hevur tú **ein**, ert tú óivað nógva saman við **honum**.

Hví ert tú ikki heima og hjálpir lítlusystur at bøta súkkluslanguna, ella gert skúlating ella pråtar um politikk við pápa og mamma, ella tú situr við eini bók, hyggur at sjónvarpi ella venur klaver? Jú, hetta gert tú eisini av og á.

Men nógva tíð ert tú saman við vin-

fólkum. Í skúlanum, tá ið tit venja hondbólt, ella rógvu. Tit eru kantsa saman inni hjá onkrum, ella tit eru í grill-barrini, í dansi ella biografi. Onkur er á ungdómsmøti og aftur onkur venur í tónleikabólknum.

Tit hava brúk hvør fyri øðrum

Hví hava vit so nögv brúk fyri at vera saman? Hygg at tekningini á næstu síðu. Henda verður rópt **Maslows tilkravspýramida**.

Hesin Abraham Maslow (amerikumaður) setti fram ástöðið, at nøkur **almenn menniskjalic tilkrøv** eru. Nøkur eru tey somu sum hjá dýrunum. Hetta eru tey sokallaðu lívsvirkisligu (fysiologisku): matur, drekka, klæði, býli, seksuelt virkni (nöring), svøvnur, at kenna seg trygg o.o. Hetta kann sigast at vera grundleggjandi tilkrøv.

Onnur tilkrøv eru meira menniskjalic: felagsskapur, inniligt tilknýti, at kenna og vísa kærleika, at øðrum dámar ein o.s.fr.

Nögva av tí, vit gera dagliga, er at nøkta hesi tilkrøv. Og næstan øll hesi tilkrøv verða ikki nøktaði, utan at vit samarbeiða við onnur, ella at onnur hava gjørt eitt vist arbeiði fyri okkum.

Kemur tú svong heim úr skúlanum, fert tú í køliskápið og fært tær ein bita og eitt glas av mjólk. Men fyri at tú kanst stilla svongdina, má onkur hava keypt inn, onkur skal hava gjørt køliskápið, og streymur skal helst vera til køliskápið.

Heima hjá familjuni fært tú nøktað nögva av hesum tilkrøvum: tú fært mat og klæði, tak yvir høvdið og song at sova í.

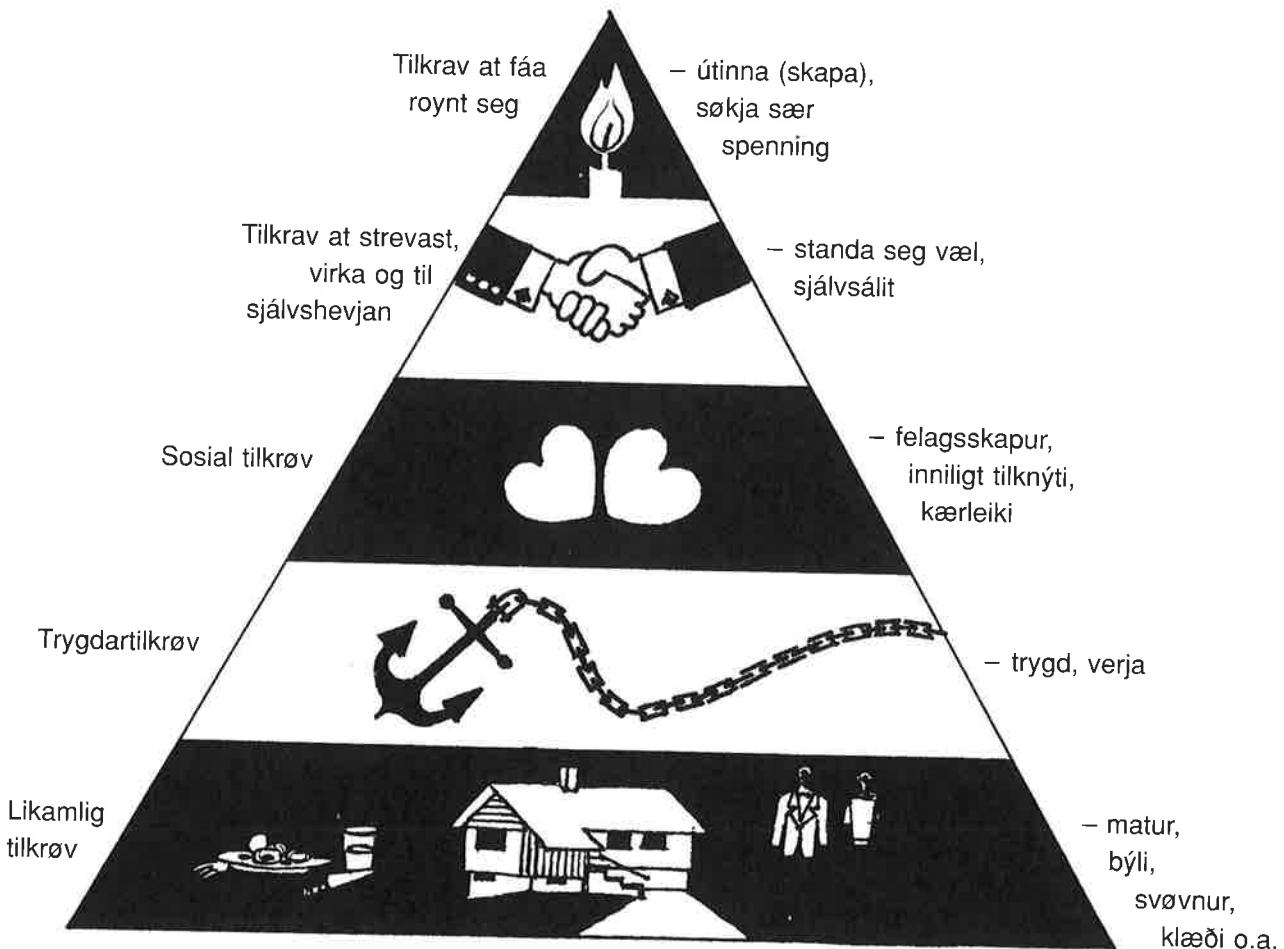
Familjan er góð við teg, og tú ert góð við tey heima. Her hoyrir tú til, tú kennir teg trygga. Dámar tær væl at ganga í skúla, og tað gongst tær væl í skúlanum, nøktar skúlin eisini fleiri av hesum tilkrøvum.

Men hvussu tá ið tú hefur kærleikssorgir? Hvussu tá ið tú vilt tosa um dreingir? Tá tú vilt vita, hvørjar royndir onnur hava við tí seksuella? Hvussu tá ið tú ikki tímír at vera barn meira? Tá ið tú ikki meir tímír at vera næmingur?

Tá er gott at hava vinir ella at kenna, at tú eisini hoyrir til í einum bólki uttan

fýri familjuna. Í einum bólki har tit kenna hvört annað, góðtaka hvört annað. Har tú kennir teg tryggan, tí tú veitst, hvat hini halda.

Gott er at hava vinabólkin at **speglia** sær í. Hvussu eri eg samanborið við hini? Tú finnar títt egna virði. Saman við vinunum kanst tú royna sumt, sum tú ikki kanst royna heima. Í bólkinum roynir tú normar og rollur. Tú verður ávirkaður og ávirkar tínar vinir. Kanska tekur tú yvir normar hjá øðrum fyrir at tekkjast øðrum. Tú vilt kanska vera populerur.

Ungdómsmentan

Tú lurtar eftir tónleiki, lesur bøkur, lesur blöð og dagblöð. Tú hyggur í sjónvarp og video. Blöð og sjónvarp eru á tremur við lýsingum, sum ávirka teg nögv. Tú hevur eina rokkstjörnu ella filmstjörnu sum fyri-mynd. Tú letur teg í, sum tey í sjónvarpi. Hárið verður klipt og greitt sum hjá teimum í sjónvarpi.

Tað er frammi í tíðini at lurta eftir **has-um** tónleikinum. At ganga klæddur so og so. At drekka eitt serligt slag av leski-drykki. At seta keppin á skák.

Tú ert óivað greiður yvir, at tað kostar tær pengar, ella í hvussu er foreldrum tínum pengar.

Sum barn og sum ungur ert tú eitt mál

fyri handilsfyrirtókur, ið vilja hava teg at keypa. Tú ert áhugaverdur sum **brúkari**. Tú er partur av eini **brúkaramentan**.

Orðið **ungdómsmentan** verður brúkt um hetta fyribbrigdið, og er hetta ikki nakað gamalt fyribbrigdi. Ella er hetta nú so?

Ungdómsmentanir hava allarhelst altíð verið. Tað nýggja er, at nú er ungdómurin vorðin alt meira **sjónligur**.

Tíni foreldur kunnu helst siga frá **rock'n roll** bylgjuni í 50-árunum og **hippie-** og **flower power** mentanini og **ungdómsuppreistrinum** í 60-árunum. Omma og abbi hava kanska verið við í **swing dansinum** í 40-árunum.

Tíðin, har børn eru børn og ung eru ung, er longd munandi hesi seinastu 30 árin. Tí koma mandómsárdini seinni. Tíðin, har mamma og pápi hjálpa tær fíggjarliga, og tú verður búgvandi (ókeypis?) heima er longd. Tú hevur pengar um hendi. Kanst tjena tær nokur oyru umframt studningin frá Stuðulsstovnininum. Lærlingalønin er munandi hækkað. Har afturat hevur tú rættilega fitt av tíð til tín sjáls - frítíð - har tú kanst brúka pengar.

Hvat er frammi í tíðini júst nú, ert tú best før fyri at siga frá. Men kanska skuldi tú givið tær far um, at pengar eru í ungdóm-

inum nú. Klædnamóti, tónleikur, sodavatn, góðgæti o.s.fr. eru ting, tú verður ávirkað at keypa ella brúka. Í vinabólk-inum, ella í ítróttarfelagnum er tað „inn“ at ganga í **hasum** cowboy-buksunum, ella drekka **hatta** slagið av cola, at lurta eftir **hasum** tónleikinum. Tú gerst kanska greið yvir, at aftan fyri ungdómsmentan-inar nú er ein ídnaður, sum ávirkar teg, og sum letur seg ávirka av tær.

Ein fortreytin fyri hesum samskifti eru **fjöldimiðlarnir**.

Hetta skulu vit venda aftur til á bls. 57.

Spurningar og uppgåvur

- Hvat heldur tú er mest hóskandi fyri gentur?
at
 - spæla við dukkur
 - spæla fótþólt
 - syngja
 - gnisa
 - |- klintrast í homrum og gjáum
 - fiska síl
 - |- fara á seiðaberg
 - spæla í fjøruni
 - froska, kava
 - spæla „mamma og børn“
 - |- skrúva súkkluna sundur og seta saman
 - henta blomstur
 - skriva dagbók
 - spæla „bind og loys“ ella „henne over“
 - skjóta við vatnrevolvara

- /- stjala í handlum
- standa á rulluskoytum
- byggja kavahús
- ganga til:
 - ríðing
 - fimleik
 - skótar
 - at spæla ljóðföri
 - badminton
 - hondbólt
 - tennis

- Vel 5 burturúr, sum tú heldur serliga **gentur** kunnu gera.
Vel 5 burturúr, sum tú heldur serliga **dreingir** kunnu gera.
Vel 5 burturúr, sum **bæði** gentur og dreingir kunnu gera.
- Royn og greið frá, hví okkurt er **dreingjaligt**, og hví okkurt er **gentuligt**.

4. Lesið í lívfrøðibókini og prátið við lívfrøðilæraran um **kynshormonir**.
 Tit fara kantska eisini at koma inn á spurningin um **ilegur, arv og umhvørvi**.
5. Hvæt **yrki** hava foreldrini?
 a mamma
 b pápi
6. Heldur tú, at tað eru serlig **kvinnuyrki/mansyrki?**
 Um so er, hví?
7. Hvør heima hjá tykkum ger hetta? **mamma, pápi, eg ella beiggi/systir?**
 smyr matpakka
 setur á borðið
 vaskar upp
 turkar av
 setur í uppvaskimaskinuna
 tømir uppvaskimaskinuna
 turkar dust
 dustsýgur
 vaskar klæði
 heingir á snór
 ruddar
 fer út við ruskposanum
 strýkur klæði
 keypir inn
 ger mat
 valir um heima (tá ið okkurt brotnar ella fer)
 vaskar bil
 ger urtagarðin
 ansar børnunum
8. Hvørjum hjálpir tú mest? Og hví?
9. **Normar**
- a. Nevn trý dømi um normar hjá vinunum ella í vinabólknum t.d. um
 - hvussu tit skulu skikka tykkum
 - hvønn tónleik tykkum dámar, og sum tit tosa um
 - onkrar máliskur – okkurt, tykkum dámar væl at siga, sum t.d. „mega feitt“.
 - b. Skriva eini tvey dømi um normar, sum foreldrini ikki høvdu góðtikið. (Hetta verður kantska ymiskt frá familju til familju).
 - c. Hvussu heldur tá, at tú skikkar tær øðrvísi heima enn t.d. í skúlanum ella millum vinirnar eftir skúlatíð?
 - d. Set upp í eina talvu, hvat er „**gott at gera og siga**“, og hvat tú „**helst ikki skalt**“ í tínum flokki.
 Er tað soleiðis, at flokkurin er samdur?
 Er ikki semja um alt, so vel tað, semja er um.
 - e. Hvør í flokkinum ger av, hvat er **gott at gera og siga**, og hvat ikki er?